

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Özel İlgi Turizminin Karşılaştırımlı Üstünlüğü

Orhan ŞAFAKLI - Zeki ERKUT

Yakın Doğu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

ÖZ

Bu çalışmanın temel amacı, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde (KKTC) turizm türlerinin karşılaştırımlı üstünlük ilkesine göre analizini yapmak ve hedef kitle türlerini ortaya koymaktır. Bu çerçevede, öncelikle turizm kavramı ve önemi vurgulanacak ve KKTC turizminin mevcut durumu ile Gayri Safi Yurt İçi Hasılaya (GSMH), ödemeler dengesine ve istihdama katkısı irdelenecektir. Çalışmanın temelini oluşturacak şekilde, ülkedeki muhtemel turizm türleri olan deniz turizmi, kongre turizmi, sağlık turizmi, yat turizmi, mağara turizmi, dağ turizmi, çiftlik turizmi, av turizmi, golf turizmi, karavan turizmi, birçok kaynakta, tek başlık altında ve "kültürel turizm" adıyla incelenen din turizmi ve tarih turizmi, casino turizmi, scuba turizmi, kuş gözleme turizmi ve deniz kaplumbağası gözleme turizmi genel olarak değerlendirilecektir. Yapılan değerlendirme sonucu, özel ilgi turizmi içinde kültür, tarih ve inanç turizmi açısından KKTC'nin karşılaştırımlı üstünlüğü olduğu ortaya konacaktır. Çalışmanın son kısmında ise sonuç ve öneriler yeracaktır.

Anahtar Sözcükler: Turizm Pazarlaması, Ürün Çeřitlendirme, Turizm Çeşitleri, Özel İlgi Turizmi, KKTC.

GİRİŞ

Dünyada turizmin önemine paralel olarak KKTC ekonomisinin kalkınmasında turizm temel sektörlerin başında gelmektedir. Turizmin dünya ekonomisi açısından önemini vurgulamak gerekirse, dünyanın en hızlı büyüyen sektörü olarak geçmiş kırk yılda ortalama yüzde 7,4 oranında büyüme kaydettiğini belirtmek yerinde olacaktır¹. Bununla beraber, turizm sektörü 130 milyonu aşkın kişiye dünyada istihdam imkanı sağlamaktadır (www.aias.net/european-center/tourism.html). Turizmin ekonomiye olan katkısını artırmak için ise, ülkenin şartlarına göre hedef kitlelerin ve karşılaştırımlı üstünlüğü olan türlerin belirlenmesi ve bu doğrultuda çalışma yapılması gerekmektedir. Bu akademik yaklaşım, turizm kavramında da gizli olarak yeralmaktadır. Şöyle ki, turizmi genel olarak devamlı yaşanan yer dışında sürekli ikamet ve kazanç amacı gütmeyen gerçekleştirilen seyahat ve ikametden doğan ilişki ve olayların toplamı ve maddi ve psikolojik faktörlerin karmaşık

bileşiminden doğan aktivite olarak tanımladığımız zaman; bu tanım çerisindeki ilişki ve olaylar ve maddi ve psikolojik faktörler, ülke olanaklarına göre karşılaştırımlı üstünlüğü olabilecek turizm türlerini belirlemektedir (Foster 1985:3-5;Burkart-Hedlik 1992:41).

Turizme önem veren ülkeler, katılanların amaçlarına göre farklılık gösteren turizm türlerinin ülkenin ve sektörün rekabet gücü karşısındaki durumunu ortaya koymak durumundadırlar. Turizm aktiviteleri ve katılanların amaçlarına göre turizm türlerini deniz, kongre (konferans), termal, yat, mağara, dağ ve kış, av, golf, inanç, yayla, akarsu, kültür, sağlık, ticaret, spor, eğlence, sosyal, politik, macera ve eko-turizm olarak sınıflandırmamız mümkündür (Bayer 1991: 24-27; Kozak ve Dięerleri 2000:21-30; Fomunung 1995:519-525).

Diğer ülkelerde olduğu gibi KKTC'de de hangi turizm türü veya türlerine öncelik verilmesi gerektiği karşılaştırımlı üstünlük ilkesine göre belirlenmelidir. Buna göre Fransa'da Eyfel Kulesi ve Türkiye'de

Kapadokya gibi temel çekicilik yaratan ve başka ülkelerde benzeri olmayan kaynaklar bulunabilir (İçöz ve Kozak 1998:12).

Aşağıdaki bölümlerde ayrıntılı bir şekilde ortaya konulacağı üzere KKTC'nin ve turizm sektörünün yapısı, kaynakları ve rakabet gücü değerlendirildiğinde öncelik verilmesi gerekli türlerin özel ilgi turizmi kapsamında kültür, inanç ve eko-turizm olduğu ortaya çıkmaktadır.

KKTC TURİZMİNİN MEVCUT DURUMU VE ÖNEMİ

Kıbrıs adasının 3355 km²'lik alanını kapsayan KKTC'nde turizm sektörü; coğrafi konumu ve uygun iklim koşulları yanı sıra doğal güzellikleri, zengin arkeolojik kalıntıları, tarihsel varlıkları, geniş ve temiz kumsalları ve çevre sorunlarından uzak yapısı gerekçe gösterilerek devlet politikası kapsamında ekonominin öncelikli sektörü olarak belirlenmiş ve kalkınmada lokomotif görevini üstlenmiştir (DPÖ 1993:2).

Turizm sektörünün ülkedeki öncelikli yapısına rağmen sektörün iyileştirilmesi, geliştirilmesi ve turizm talebinin artırılması yönünde önemli sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunların başında KKTC'nin bağımsız bir devlet olarak tanınmamasından dolayı ulaşım, turizm planlaması kapsamında fiziksel planın hazırlanmaması ve master planın uygulamaya konulmaması, su ve elektrik gibi altyapı sorunlarının çözülmemesi, turizm yönetimi ve denetimi açısından etkin ve özerk bir turizm örgütünün kurulmaması, ulaşım ve eğitim olmak üzere diğer sektörlerle koordinasyon eksikliği ve turizm yatırımları için yeterli ölçü-

de finansman yaratılamaması gelmektedir (Şafaklı 1999:14-24).

Turizm sektöründe yaşanan büyük sorunlara rağmen KKTC ekonomisinde turizm; döviz etkisi ve ödemeler dengesine katkısı, gelir artışı ve istihdam yaratması, inşaat, ticaret, tarım ve sanayi gibi sektörlerin gelişmesine yardımcı olması gibi özellikleri ile kalkınmada öncelikli bir sektör durumundadır. Turizmin bu ekonomik etkileri aşağıda ayrıntıları ile açıklanacaktır.

Turizm Sektörünün Gayri Safi Yurt İçi Hasılaya(GSYİH) Katkısı

Turistik harcamalar, özellikle otel, lokanta ve ticaret kesimlerinden yaratılan katma değerde önemli bir paya sahip olmakta, dar iç piyasa nedeniyle pazarlama gücü bulunan belirli mal ve hizmetlerde talep yaratarak inşaat, ulaştırma, tarım ve sanayi sektörlerinin gelişimine önemli katkılar sağlamaktadır.

KKTC'nin turizm ekonomisi göstergeleri incelendiğinde, yaratılan katma değer ve GSYİH'deki pay açısından turizm sektörü 1977-1986 döneminde dalgalanmalar göstermiş, ancak 1987 yılından itibaren (1991 yılında yaşanmış bulunan kriz gözönünde tutulmazsa) daha istikrarlı bir gelişme tablosu çizilmiştir. Ancak sabit fiyat bazında turizm sektörünün GSYİH'deki pay rakamlarının belli oranları aşmadığı gözlemlenmiştir.

1995 yılında turizm sektörü katma değeri 1977 sabit fiyatlarla 243.6 milyon ABD doları olarak gerçek-

Tablo 1. Turizm'in K.K.T.C. Ekonomisindeki yeri. (1990-1999)

YILLAR	TURİZMİN KATMA DEĞERİ (MİLYON USD)	TURİZMİN GSYİH'DEKİ PAYI (%)	NETTURİZM GELİRİ (MİLYON USD)	DIŞ TİCARET AÇISINI KARŞILAMA	TURİZMDE İSTİHDAM SAYISI ORANI (%)
1990	160.9	2.3	224.8	71.1	3,617
1991	125.8	1.9	153.6	61.8	3,878
1992	178.2	2.5	175.1	55.3	4,089
1993	221.9	3.0	224.6	72.6	4,234
1994	235.0	3.3	172.9	74.1	4,579
1995	243.6	3.3	218.9	73.3	4,581
1996	210.9	2.8	175.6	70.8	5,075
1997	241.7	3.0	183.2	61.3	5,319
1998	249.5	3.0	186.0	55.2	6,038
1999*	273.9	3.1	195.3	55.7	6,042

* : 1977 Sabit fiyatlarıyla

** : Gerçekleşme tahmini

Kaynak:

1. KKTC Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı, KKTC.2000: 10.
2. Devlet Planlama Örgütü. KKTC 2000: 60-61.

leşmiş; 1994 yılına göre %3,7 oranında büyüme göstermiştir. Turizm sektörü katma değeri 1998 yılında 249,5 milyon ABD dolara ulaşmıştır. Sektörün GSYİH'deki payı ise sabit fiyatlar bazında 1995 yılında %3,3 1998 yılında ise %3,0 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 1).

Diğer yandan GSYİH rakamlarının sadece turizm sektöründeki direkt etkileri kapsamadığını, turizmin interdisipliner özelliği nedeniyle endirekt ve uyarılmış etkilerinin diğer sektörlerle de yansıdığı göz önünde tutulmalıdır.

Turizmin Dış Ödemeler Dengesine Katkısı

KKTC'nin kıt kaynaklara, kısıtlı üretim olanaklarına, dar iç piyasa ve sınırlı işgücüne dayanan ada ekonomisine sahip olması, diğer küçük ülke ekonomileri gibi hizmet ekonomisi özelliğini ön plana çıkarmakta ve yıllar boyu açık veren dış ticaret dengesinin kapanmasına yardımcı en büyük etken olarak turizm sektörünü gündeme getirmektedir. Tablo 1'de görüldüğü gibi, 1990 yılında 316 milyon ABD doları olan dış ticaret açığının, % 71,1'i net turizm gelirleri ile karşılanırken, bu oran 1992 yılında %55,3, 1995 yılında %73,3 ve 1998 yılında % 55,2 olmuştur. Bu verilerden de anlaşılacağı gibi, dış ticaret açığını karşılamada en önemli rolü net turizm gelirleri oynamıştır. Şöyle ki, 1995 yılında toplam döviz gelirleri 353,8 milyon dolara, ihracat gelirleri 67,3 ABD milyon dolara ve net turizm gelirleri 218,9 milyon ABD dolara ulaşırken, net turizm gelirlerinin toplam döviz gelirleri içindeki payı %61,9, ihracat gelirlerine oranı ise %325,3 olarak gerçekleşmiştir (Şafaklı 1998:111). Net turizm geliri ile doğru orantılı olarak yükselen bu oran, aynı zamanda dışalım miktarlarının büyüklüğü ve sektörlerin dışa bağımlılığına da sıkı sıkıya bağlı bulunmaktadır.

Turizmin İstihdama Katkısı

Turizm sektörünün emek-yoğun bir sektör olması dolayısıyla çok önemli bir istihdam alanıdır. Gayri Safi Milli Hasıla'ya olan katkıları nedeni ile, genel istihdam düzeyini olumlu yönde etkilemektedir. Konaklama, seyahat acenteleri, ulaştırma gibi doğrudan turistik mal ve hizmet sunan işletmelerde yaratılan istihdam olanakları, artan turist sayısına paralel olarak artmakta ve dolayısıyla hem doğrudan istihdam hem de dolaylı istihdam kapasitesi yaratılmaktadır. 1977 yılında yaratılan toplam istihdam 1302 kişi iken bu rakam, 1982 yılında 1435'e, 1987 yılında 2121'e, 1992 yılında 4089'a yükselmiş ve istikrarlı bir şekilde artarak 1999 yılında 6042'e ulaşmıştır (Tablo 1).

KKTC'DE TURİZM TÜRLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

KKTC'de son yıllarda turizm alanında büyük patlama göstermemiş olmasına karşın, mevcut potansiyelin sürdürülmesi ve geliştirilmesine yönelik olarak 1999 yılında 1977 sabit fiyatlarıyla toplam 77,5 milyon TL'si ve cari fiyatlarla olmak üzere 3.469, 195,3 milyon TL değerinde sabit sermaye yatırımı gerçekleştirilmiştir. Turizm yatırımlarının toplam sabit sermaye yatırımları içindeki oranı 1998 yılında %5,4'den, 1999 yılında %4,8'e düşmüştür. Ancak, 1999 yılında KKTC'ni ziyaret eden turist sayısı 1998 yılına göre %5,3 oranında artarak 393.027'den 414.015'e yükselmiştir. Otel, apart-otel, pansiyon ve misafirhane olmak üzere yatak sayısı 1995 yılında toplam 7,774 iken bu kapasite 1996 yılında 8.267'ye, 1997'de 8.940'a, 1998'de 9.365'e ve 1999 yılında da toplam 9.932 yatak sayısına ulaşmıştır (DPÖ 2001 Geçiş Yılı Programı). KKTC turizm sektöründe görülen bu gelişmelerin gerçekleşmesinde yalnızca turizmin geleneksel ürün yapısı olan "güneş", "deniz" ve "kum" temelini ötesinde, ülkenin doğal ve kültürel zenginlikleri çerçevesinde ele alınabilecek özel ilgi turizminin de payı bulunmaktadır..

KKTC'de Özel İlgi Turizmi

Dünyada olduğu gibi KKTC'de de turizm türleri giderek çeşitlilik kazanmaktadır. "*Deniz-kum-güneş*" üçlemesinin en yaygın olduğu turizm hareketini tamamlayan ancak bununla birlikte alternatif bir unsur olarak giderek önem kazanan bir turizm çeşidi de "*özel ilgi turizmi*"dir. Bu turizm çeşidine "*alternatif turizm*" de denilmektedir. Özel ilgi turizmi ya da alternatif turizm, kişilerin merak ya da özel ilgi alanlarına doğrudan hitap ettiğinden ve bütün yıl boyu katılan turizm türleri olduğundan geniş bir alana yayılmakta ve her geçen gün önemini arttırmaktadır. Bir başka deyişle özel ilgi turizmi ya da alternatif turizm, turizmin deniz-kum-güneş üçlemesiyle sınırlı olan yaz döneminin sınırlarını aşmakta, çeşitine göre 12 aya yayılmasıyla turizm endüstrisine yeni pazarlar kazandırmaktadır. Bu pazarlar uzay turizmine ilk adımı atan birey örneğinde görüldüğü gibi, tek bir kişiden ibaret olabileceği gibi az ya da çok sayıda kişiyi de kapsamına alabilmektedir. Bu ise, turizm sektörüne rekabetle birlikte renkli bir ufuk kazandırmaktadır.

Özel ilgi ya da alternatif turizm, çevreye zarar vermeyen, başka alanlarda büyük ölçekli turistik gelişimin yarattığı olumsuz etkileri yaratmayan turizmdir (Smith ve Eadington 1992: 3).

Bu bağlamda KKTC, özel ilgi ya da alternatif turizmdeki zenginliği ile dikkati çekmektedir. KKTC'de diğer çeşitlerin yanı sıra "*scuba*" ya da "*sualtı*" turiz-

minin de giderek popüler hale geldiği görülmektedir. 1980'li yıllarda özellikle Bahamas ve Caymas gibi Pasifik adacıklarında başlayan ve bugün "Professional Associations of Dive Instructors (PADI)" yıllık raporlarında da görüleceği gibi milyonlarca kişinin rağbet ettiği "sualtı turizmi" kısaca "sualtı zenginliklerini ve güzelliklerini görüp tanımak" şeklinde tanımlanmaktadır. Ne var ki denizlerin uçsuz bucaksız oluşu sualtı turizmini de çeşitlendirmek mümkündür. Sualtı yaşamını görüp tanımanın yanı sıra araştırma yapmak, film çekmek ve batıkları ortaya çıkarmak, sualtı turizminin başlıca çeşitleri arasında yer almaktadır.

KKTC'de Özel İlgi Turizmine Bakış

KKTC'de turizm sektörünün genel ekonomi içinde aldığı yer ve önem dikkate alınarak yatırımlar yapılmakta ve yatırımcı 1987/16 Turizm Endüstrisi Teşvik Yasası ve 1988/67 Turizm Endüstrisi Teşvik (Değişiklik) Yasası çerçevesinde teşvik görmektedir. Öngörülen teşvikler, KKTC'nin turizm hedef ve politikalarının sağlamlığı, benimsenebilirliği ve uygulanabilirliği oranında hayat bulmaktadır. Bu çerçevede bir yandan tesis sayısı çoğaltılır ve yatak kapasitesi artırılırken öbür yandan da turizmde çeşitliliği sağlayacak yatırım ve çabalar ortaya konmaktadır.

KKTC turizminde bugün çeşitli ölçeklerde 21 adet "casino" faaliyet göstermekte ve müşterileri, bayram, yılbaşı ve haftasonu tatilinden yararlanarak KKTC'yi tercih eden Türk turistler oluşturmaktadır. Kamuoyunda casinolara karşı bir antipatinin var olması ve casinoların ekonomiye katkısının tartışıldığı koşullarda "casino turizmi"nin geleceğinin parlak olduğunu söylemek zordur.

"Scuba" turizmi, 1980'li yılların başlarında özellikle İtalyan turistlerin gösterdiği yüksek ilgi nedeniyle altın devrini yaşamıştır. Dalış için kıyıların uygun, denizin temiz, deniz altı güzelliklerinin ise cezbedici olması "scuba" turizminin kısa sürede özel ilgi turizmi türleri arasına girmesini sağlamıştır. Ne var ki altyapı yetersizlikleri bu turizm türünün layık olduğu yere gelmesine engel olmuştur. Uzun süre herhangi bir iddia taşımaksızın varlığını sürdüren "scuba" turizmi son yıllarda bu alanda yapılan teşvikler sonucu varlığını yeni baştan hissettirmeye başlamıştır.

KKTC'de golf turizmi ile yat turizminin özel ilgi turizmi içerisinde son derece silik bir yeri vardır. Oysa, 1974 öncesi Güzelyurt ilçesi sınırları içinde 8 delikli golf sahası hizmet sunmakta olduğu bilinmektedir. Bugün aynı saha ve tesisin büyük bir kısmı başka amaçlar için kullanıldığından istenilen verim sağlanamamaktadır. Bugün sadece sınırlı bir golf se-

ver kitle tarafından kullanılan "Pendaya Golf Sahası"nın KKTC turizmine hizmet ettiği söylenemez. Benzer şekilde Doğu Akdeniz Üniversitesi kampüsü içinde kurulduğu açıklanan golf sahasının da aceleyle getirilmiş ve herhangi bir altyapı hazırlığının olmaması nedeniyle KKTC'de "golf turizmi vardır" denmesi mümkün değildir. Son derece doğal ve mükemmel bir mekan içinde olan Gime yat limanı ise yıllardan beri ve ağırlıklı olarak "balıkçı barınağı" olarak kullanılmaktadır. Yat limanının derinleştirilmesi ve denizaltı temizliğinin yapılmamasının yanı sıra, limana kayıtlı yatlara altyapı hizmetlerinin verilememesi, bu alanda iddialı olunmasına engel teşkil etmektedir..

KKTC turizmi içinde yer alan kongre turizmi, dağ turizmi, kuş veya kaplumbağa gözleme turizm türleri de öncekiler gibi benzer zaafiyetler taşımaktadır. Küçük boyutlu kongre turizmi için oteller kendi çapında tedbir alırken tam donanımlı ve kapsamlı bir kongre turizmi için sadece Yakın Doğu Üniversitesi'nin kongre merkezi hizmet verebilmektedir. Yapılan bir akademik çalışma ile kongre turizmi ön plana çıkarılmaya çalışılmış ve ilgili çalışmada ülkedeki temel altyapı sorunlarına değinilmesine karşın mevcut ulaşım ve altyapı sorunlarının kongre turizmi açısından ülkeye karşılaştırmalı üstünlük getirmediği gerçeği gözardı edilmiştir (Nadiri 1999: 489-498). Dağ turizmi yeni başlamıştır. Ancak bu konuda da eğitilmiş rehber ve diğer altyapı yatırımları eksikliği bulunmaktadır.

İki tür deniz kaplumbağası, "Caretta Caretta" ve "Chelonia Mydas" yumurtlama için KKTC sahillerini tercih etmektedir. Günümüzde Akdeniz'de nesli tükenmekte olan ve sadece 2000 civarında olduğu tahmin edilen Caretta Caretta'ların yaklaşık 300-400'ü kuzeyde Alagadi sahiline, diğer tür Chelonia Mydas ise Karpaz sahillerine yumurta bırakmaktadır. Kaplumbağaların yumurta bırakma günleri, KKTC'de tatilini geçirmekte olan turistlerin ilgi odağı olmaktadır. Ancak bu günlerin de özel ilgi turizmi çerçevesinde ve daha organize bir şekilde yer alması, tanıtma-pazarlama stratejileri içinde hedef kitlelere duyurulması da kaçınılmaz görülmektedir.

Özel İlgi Turizmi içinde Kültür, Tarih ve İnanç Turizminin Önemi

Şu bir gerçektir ki, günümüze değin KKTC'de deniz, kum ve güneş üçgenine dayalı kitle turizmine yönelmiş, özel ilgi turizmine gerekli özen gösterilmemiştir. Oysa, turizmde ulaşım sorunu yaşayan ve ada ekonomisinin dezavantajlarını taşıyan KKTC'nin kitle turizmiyle dünya pazarında ve özellikle Akde-

niz Havzası'nda rekabet gücü yoktur. Fakat tam tersi, KKTC'nin doğal, tarihsel, arkeolojik ve kültürel değerleri, rakiplere göre farklılaştırılmış toplam turizm ürününün yaratılmasında yeterli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum ise, KKTC'ni tüm Akdeniz Havzası için rekabet edebilecek bir konuma getirmektedir. Bu bağlamda, KKTC'nin kültür, tarih ve inanç turizmine yönelmesi hiç de yanlış olmayacaktır.

Bilindiği gibi kültür turizmi, "*etnik turizm*" çerçevesinde, müze ziyaretlerini, folklorü, yaşam tarzını, otantik unsurları görüp tanımayı içerir. (Tourism Today 1991: 12-13)

KKTC'de özel ilgi turizmi içinde atıl bir potansiyel olarak kültür, tarih ve inanç turizminin payı büyüktür. Bu görüşü güçlü kılan unsurlar ise etkileri ve tarihi miras ve kültürleri hala Kıbrıs'ta görülen ve antik Mısırlılara, Hititlilere, Finikelilere, Greklere, oradan da Bizanslılara, Venediklilere Lüzinyanlara, Osmanlılara ve İngilizlere kadar uzanan zengin bir tarih ve kültür mozayisinde yer almaktadır (Hakeri 1993: 40-87).

Bizans döneminde (395-1191) adanın idari ve dini merkezi haline gelen Salamis, bugün KKTC sınırları içindedir ve turistlerin ilgi odağı halindedir.

Hazreti İsa'nın 12 Havarisi'nden biri olan Aziz Barnabas'ın mezarının bulunduğu yerde St.Barnabas ismine inşa edilmiş tarihi kilise ve manastırı bulunmaktadır. Bu şahaser yapı içinde o döneme ait tarihi eserler de sergilenmektedir. St.Barnabas kilise ve manastırı da Salamis Krallığı'nın olduğu yere yakın bir yerde konuşlanmıştır.

Milattan Sonra 7. yüzyıla ait Hristiyan azizlerinin kabartma resim, süslü gümüş vazolar gibi değerli eşyaların saklı tutulduğu ve British Museum'da da sergilenen Lambusa Definesi'nin bulunduğu yer Gime köylerinden Lapta ve Karava'dır (Gürkan 1982: 16-17)

Mağusa'da St.Nicholas Katerdrali (şimdiki Lala Mustafa Paşa Camii), Lefkoşa'da Venediklilerin inşa ettiği ve çevresi 9 mili bulan surlar, Lefkoşa'daki eski Lüzinyan Kilisesi (bugünkü Selimiye Camii), Bugün Lefkoşa'nın simgesi sayılan ve vaktiyle üzerinde Venedik Cumhuriyeti'nin arması olan Dikilitaş, tarihi Gime Kalesi, Kantara ve Buvafero kaleleri, Dip Karpaz'daki Hristiyanların gözdesi Apostol Andrea Manastırı gibi eserler hem tarihin canlı örnekleri hem de inanç turizminde rakiplere göre farklılaştırılmış bir turizm ürünü sunmaya hazır bir potansiyeldir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

KKTC'de bulunan sahil şeridindeki otelleri doldurmak amacı ile alışverişe gelen Türkiye'li turistlere

hizmet politikası, bugüne dek uygulanan turizm politikalarının temelini teşkil etmiştir. Bunun yanı sıra deniz, kum ve güneşe dayalı kitle turizmine yönelmiş, özel ilgi turizmi ise ikinci plana itilmiştir (KKTC IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2000-2004) Turizm ve Tanıtma Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 1999). Özel ilgi turizmi çeşitleri arasında yer alan unsurların gelişmemesi ve zaafiyet göstermesinin bir nedenini de burada aramak gerekmektedir.

Oysa KKTC, Akdeniz Havzası içinde Doğu Akdeniz alt bölgesinde yer almakta ve bu çevredeki rakiplerine kıyasla farklılaştırılmış bir turizm ürünü oluşturacak olanaklara sahiptir. KKTC'nin karşılaştırmalı üstünlük kavramı çerçevesinde yapılan bir çalışmaya göre; en yakın rakibi Güney Kıbrıs karşısında olan rekabet gücüne yönelik Kuzey Kıbrıs'ın otel fiyatları ve tarihi yerler açısından üstün olduğu, fakat yönetim, organizasyon, hizmet kalitesi, ulaşım fiyatları, ulaşım kolaylıkları ve tanıtım açısından gerisinde kaldığı ortaya çıkmaktadır (Bıçak-Altınay 1999: 480). Bu bağlamda, KKTC'nin mukayeseli üstünlüklere dayalı, rakiplere göre farklılaştırılmış toplam turizm ürününün yaratılması esasları üzerinde durmak gerekmektedir.

KKTC, siyasi ve ekonomik ambargolara ve ulaşım halen çözemediği sorunlara karşın turizm sektöründe başarılı olabilecek bir potansiyele sahiptir. Bunun için de bugüne kadar uygulanan kitle turizmi yerine özel ilgi turizmini öne çıkararak kültür, tarih ve inanç turizmine dikkati çekmek gerekmektedir. KKTC, Akdeniz Havzası kıyı şeridi boyunca yer alan ülkelere kıyasla daha zengin bir tarihi dokuya sahiptir. Bu doku, karşılaştırmalı üstünlüklere dayalı, rakiplere göre farklılaştırılmış toplam turizm ürününün yaratılması için yeterli bir veridir. Ancak bu yapılırken, turizm sektörünün bütünlüğü içinde bir uyumun sağlanması ve birbirine destek olacak şekilde geliştirilmesi de şarttır. Öte yandan, özel ilgi turizmi içinde kültür, tarih ve inanç turizmi ön plana çıkarılırken turiste sunulacak tüm unsurların daha özenle korunmasında, yüksek düzeyde ilginin gösterilmesinde, eleman yetiştirilmesinde ve bu alana yatırım yapacak yatırımcıların finansman sorununun çözümlenmesinde sonsuz yarar olacaktır.

KAYNAKÇA

- Bayer, M. Z (1992). *Turizme Giriş*. İstanbul: Küre Ajans.
- Bıçak, H. ve Altınay, M. (1999). *Tourism Sector of North Cyprus : Prospects Ahead, Proceedings of the Second International Congress on Cypriot Studies, Gazimağusa: Centre for Cypriot Studies, Eastern Mediterranean University.*
- Burkart A.J ve Hedlik, S (1992). *Tourism: Past, Present and Future*. 2 . Baskı, Great Britain:Reaword Press.

- DPÖ (1993). *Yabancı Yatırımcılar İçin Yatırım ve Teşvik Rehberi*. Lefkoşa.
- DPÖ (1998). *İstatistik Yıllığı 1998*. Lefkoşa.
- DPÖ (1999). *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 1998*. Lefkoşa.
- DPÖ (1999). *2000 Geçiş Yılı Programı*. Lefkoşa.
- DPÖ (2000). *(KKTC IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2000-2004))*. Lefkoşa.
- Fomunung, J. S. (1995). Role of Government in Controlling Environmental and Ecological Factors in Tourism Development. *Investments and Financing in the Tourism Industry*. Jerusalem: Israel Ministry of Tourism.
- Foster. D. (1985). *Travel and Tourism Management*. London: The Macmillan Press.
- Gürkan. H.M. (1982). *Kıbrıs Tarihinden Savfalar*. Lefkoşa:Nehir Yayınları.
- Hakeri, B.H. (1993). *Başlangıcından 1878'e dek Kıbrıs Tarihi*. Lefkoşa: KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları-28.
- İçöz, O. ve Kozak, M. (1998). *Turizm Ekonomisi*. Ankara:Turhan Kitabevi.
- KKTC Ekonomi ve Maliye Bakanlığı (1998). *İthalat ve İhracat İstatistikleri 1998*. Lefkoşa.
- KKTC Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı (1996). *Turizm İstatistik Yıllığı 1996*. Lefkoşa.
- KKTC Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı (2000). *KKTC Turizm Gelişim Planı Özet Rapor Taslağı*. Lefkoşa.
- KKTC Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı (1999). *Turizm ve Tamtma Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Lefkoşa.
- Kozak N. ve Kozak. M.A. ve Kozak, M. (2000). *Genel Turizm: İlkeler-Kavramlar*. Geliştirilmiş 4. Baskı, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Nadiri, H. (1999). Conference Tourism As An Alternative Tourism Activity For North Cyprus Which May be a Tool For Marketing Tourism. *Proceedings of the Second International Congress on Cypriot Studies*. Gazimağusa: Centre for Cypriot Studies, Eastern Mediterranean University.
- Şafaklı, O. (1998). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Turizm Yatırımlarının Finansmanı. *(Yayınlanmamış Doktora Tezi)*, Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Şafaklı, O. (1999). KKTC'nde Turizm Teşvikleri ve Uygulamalı Bir Çalışmanın Değerlendirilmesi. *Turizmde Seçme Makaleler:32*, NO:49. İstanbul: TUGEY Yayını .
- Tourism Today (1991). *Guidelines for Tourism Development: Appraising Tourism Potential, Planning for Tourism, Assessing Product and Market, Marketing Tourism, Visitor Services, Sources of Assistance*. 3. Baskı. Colombia: The University of Missouri.

INTERNET KAYNAKÇASI

(www.turkey.org/groupe/eld.htm).

(www.aiaa.net/european_center/tourism.html).

Gönderilme tarihi:	: Ağustos 2001
Değerlendirme	: Eylül 2001
Düzeltilme	: Ekim 2001
İkinci değerlendirme	: Kasım 2001
Düzeltilme	: Aralık 2001
Üçüncü değerlendirme	: Aralık 2001
Düzeltilme	: Aralık 2001
Kabul	: Aralık 2001

Yrd.Doç.Dr. Okan Şafaklı, Yakın Doğu Üniversitesi. İşletme Bölümü, Dikmen, Lefkoşa, KKTC

E-mail: okansafakli@hotmail.com

E-mail: osafakli@north-cyprus.net

Zeki Erkut, Yakın Doğu Üniversitesi, İşletme Bölümü, Dikmen, Lefkoşa, KKTC

E-mail: berkut@defne.net